

KRÖNIKA

Stora behov kan också ge stora resultat

Utbildning har alltid varit ett högt skattat ideal i Afghanistan, där berömda lärdomscentra har blomstrat under olika historiska epoker. Under samandiderna på 800-talet var det Balkh, under ghaznaviderna på 900- och 1000-talet var det Ghazni, under timuriderna på 1400-talet och durrandidynastin på 1700-talet var det Kandahar. Ledarna för de rikaste madrasorna (koranskolorna) har i alla tider utövat stor politisk makt. Kvinnor, bland många andra, fick undervisning i hemmet. På landsbygden gick man till den gemensamma moské-

Text: Nancy Hatch Dupree

Översättning: Charlotte Hjukström

Nancy Dupree är en av världens främsta Afghanistankännare och stående krönikör i Afghanistan-nytt sedan 1995.

skolan och fick lära sig de islamiska ritualerna och moralreglerna genom att plugga in Koranen och andra populära läseböcker. Det fanns inga allmänna läroplaner.

FÖRÄNDRINGEN BÖRJADE i slutet av 1800-talet. Emir Sher Ali anses ha grundat de första moderna skolorna år 1868. Emir Abdur Rahman begränsade det religiösa etablissemangets monopol genom att lägga beslag på deras donationsfonder och inrättade skolor som skulle utbilda tjänstemän i hans nya centralstat. År 1902 erbjöd emir Habibullah

den landsflyktige kulturarbetaren Mahmud Tarzi att återvända till Afghanistan. Ett modernt, sekulärt skolväsende hade börjat växa fram.

TARZI TILLBRINGADE SINA UNGDOMSÅR i Damaskus, där han påverkades av den glödande ungturkiska rörelsen som på den tiden höll på att skapa det moderna Turkiet. För dem var ett sekulärt utbildningsväsende grunden som en modern nation borde vila på. Därför blev just utbildning en viktig punkt bland nationalisterna Tarzis reformer. Den första moderna sekulära skolan, Habibia, invigdes 1903 med Aligarh College i Indien som förebild. År 1904 öppnades en skola för barnen till särskilt framstående medborgare. Den blev en militärhögskola som kallades för Harbiya och hade en turkisk officer som överhuvud. Masturat, den första flickskolan, öppnades 1921 med Asma Rasmiya Tarzi som rektor. Hon kom från Syrien och var gift med Mahmud Tarzi.

LÄNGRE FRAM, år 1923 då Mahmud Tarzi var Afghanistans ambassadör i Frankrike, förhandlade han fram grundandet av Istiqlal Lycée, vilket blev början på en enastående utveckling. Denna franskspråkiga skola på gymnasienivå med franska lärare är än i dag en av Kabuls mest framstående läroinrättningar. Den bildade mönster för fler gymnasieskolor där undervisningen bedrevs på främmande språk: den tyska skolan Nejat (grundad 1924) och den engelska skolan Ghazi (1928). Habibia, där indiska lärare undervisade på engelska, upphöjdes också till en status motsvarande gymnasium vid denna tid. Dessa elitskolor producerade – och producerar fortfarande – studenter till

Kabuls universitet (1942). Eftersom undervisningen vid de olika fakulteterna bedrevs på de utländska donatorernas språk, var studenternas karriärmöjligheter i hög grad beroende av deras färdigheter i franska, tyska och engelska.

UTBILDNINGSPOLITIKEN UNDER DESSA EPOKER minimerade det religiösa etablissemangets inflytande, främjade nationalismen och införde en modernisering. Men på 1920-talet störtades kung Amanullah därför att han införde så snabba sociala förändringar att det väckte ilska både i religiösa kretsar och inom stamsamhället. De som kom efter honom fortsatte emellertid att gynna sekulära skolor. År 1930 fanns det 13 skolor med sammanlagt 1 590 elever, men 1967 hade skolornas antal ökat till 2 567 och där gick hela 497 911 elever. I småskolorna och på Kabuls universitet skedde samundervisning, men på de mellersta nivåerna undervisades flickor och pojkar var för sig. Landets författning stadgade alla afghaners rätt till gratis och obligatorisk utbildning. Staten har aldrig haft någon reell möjlighet att förverkliga detta ideal, men principen är djupt rotad i det afghanska medvetandet.

ALLMÄNT KAN MAN SÄGA att det statliga stödet till skolan användes som ett verktyg för att föra ut moderniseringens idé, öka statsförvaltningens kapacitet inför en expansion, utbilda arbetskraft till den spirande industriella och ekonomiska verksamheten och – framför allt – säkerställa monarkins fortlevnad. Innehållet i undervisningen var därför hårt reglerad av staten.

ÄVEN OM DEN HÄR HISTORIESKRIVNINGEN är kortfattad och svepande, pekar den ut orsakerna till många av dagens brister. För det första infördes de flesta, om inte alla, väsentliga framsteg av utomstående, som inte bara var fysiskt närvarande i egenskap av lärare utan också hade stort inflytande över kursinnehållet. Detta stärkte den konservativa oppositionen i övertygelsen att de ungas sinnen höll på att lockas bort från islamiska och afghanska värderingar. För det andra blev det en klyvning mellan de traditionellt religiösa och de modernt sekulära skolsystemen, och motsättningarna blev ofta våldsamma. För det tredje rekryterades det politiska och ekonomiska ledarskapet oftast från statens privilegierade, urbana, sekulära skolsystem och inte från privata madrasor, vilket ökade antipatierna mellan de två grupperna.

DESSUTOM ÄRVDE DET moderna skolsystemet många traditioner, attityder och vanor från det förgångna, trots idoga ansträngningar av många entusiastiska bildningsivrare. Den utbredda tonvikten på utantilläxor, för att bara ta ett exempel, är direkt skadlig, eftersom den hindrar införandet av moderna undervisningsformer och avskräcker eleverna från att ställa frågor och inleda diskussioner. Lärarna lägger ut texten; eleverna ska enbart lyssna. Det viktiga är att komma ihåg, inte att tänka kreativt. Detta hämmar individens förmåga att uttrycka sig, ta initiativ och stärka sitt självförtroende.

DEN SORGLIGA SANNINGEN ÄR DÄRFÖR att trots hundra år av ansträngningar lyckas utbildningssektorn varken ►

I Afghanistan över en kopp te läser du Nancy Hatch Duprees samlade krönikor från Afghanistan-nytt, åren 1995-2007, totalt 46 stycken. Boken är rikligt illustrerad med bilder, både från arkiven och mer nyfotograferat. Har du ännu inte köpt den så är det dags nu! Nyligen kom den även ut på **engelska**. Både den svenska och den engelska finns att köpa för endast **250 kr** plus frakt i SAKs webbutik: www.sak.se/butik

Han är faktiskt en hon och går på SAKs skola för hörselskadade barn i Mazar-i-Sharif. Hennes mamma klär henne som en pojke för att hon ska kunna röra sig friare. Flickor kan ofta stöta på problem och bli trakasserade när de går på stan och till exempel är på väg till eller från skolan.

► förmedla tillräckliga kunskaper för att folk ska kunna försörja sig eller utveckla medborgarnas självkänsla. De många brister som är inbyggda i systemet är så väl dokumenterade att jag inte närmare behöver gå in på dem: en fastlåst läroplan där så mycket saknas att den inte har någon relevans i förhållande till elevernas liv; alltför få skolbyggnader, lärare och läromedel; för lite lärarutbildning; låg yrkesstatus för lärarna på grund av pinsamt låga löner och avsaknad av sociala skyddsnet; fördomar kopplade till region och kön; omedgörliga byråkrater som kämpar emot all förändring och svaga politiska ledare är bara några av de mest uppenbara problemen.

TROTS ALLA DESSA NACKDELAR envisas samhällsplanerarna med att klamra sig fast vid de gamla systemen samtidigt som man klagat över att de inte fungerar. Efter alla dessa år borde det vara välkänt att man inte bara kan transplantera in utländska system i en så kulturellt känslig sektor. Vad som skulle behövas är en bro mellan det nya och det gamla, någonting som förenar det bästa i de traditionella värderingarna med de behov som skapats av den nuvarande sociala och ekonomiska verkligheten. Först då kan eleverna lära sig att hantera komplexiteten i de snabba samhällsförändringarna. Det är också dags att börja mäta framstegen i kvalitativa förbättringar av elevernas liv i stället för att alltid fokusera på siffror. Visserligen har antalet inskrivna elever i skolorna ökat dramatiskt, men vad hjälper det om skolsystemet är undermåligt?

ÅR 2009 ÄR ETT PERFEKT TILLFÄLLE att börja tänka nytt. Det traditionella motståndet mot sekulär utbildning dog ut under de långa åren av landsflykt. Nu ställs högljudda krav på skolor, och utbildning är fortfarande ett eftersträvt ideal. Eftersom både nationella och internationella samhällsplanerare efterlyser nya strategier finns det hopp om att den kroniskt underfinansierade skolsektorn, som tidigare har fått knappt tio procent av vad andra samhällssektorer tilldelats, kommer att hamna högre upp i prioriteringslistan. Det råder ingen brist på kreativt tänkande. Det som behövs är visionen och viljan att genomföra en förändring.

FÖR ATT TILLGODOSE BEHOVEN hos de som inte fick någon undervisning på grund av kriget och den följande ultra-

konserverna perioden, har man satt hundratusentals elever, varav 55 procent flickor, i specialprogram där man läser in två läsår per kalenderår. Media Support Solutions driver ett fortbildningsprogram för lärare, som studerar på distans via 19 regionala radiostationer. En mängd biståndsprojekt för yrkesutbildning kombineras med grundläggande läsundervisning. Det senaste initiativet i den vägen drivs av Unesco och Japan, som för 25 miljoner dollar ska lära 600 000 analfabeter på landsbygden att läsa och skriva under de kommande fem åren. Tyvärr distribueras det inte tillräckligt många böcker för att de nyutbildade ska kunna hålla sina kunskaper vid liv. Bokprojektet Able vid Kabuls universitet trycker böcker för ovana läsare för att lösa problemet. De gör ett imponerande arbete med att modernisera läroböcker.

ATT BYGGA UPP FÖRTROENDE och initiativförmåga är målsättningen för den mobila minicirkus för barn som reser runt i landet. Vandringsutställningar som finansieras av Tyskland cirkulerar mellan landsbygdsskolorna för att hjälpa de skriande bristerna i undervisningen om Afghanistans historia och kulturarv. Hjälporganisationen Ashiana anpassar sitt skolschema så att gatubarnen kan leta igenom soporna efter saker som går att sälja innan de tar fram sina skolböcker, målarpenslar och musikinstrument. Om alla sådana fantasifulla, kostnadsfria projekt knöts ihop i ett samordnat, flexibelt system, skulle de kunna få påtagliga effekter på utbildningssituationen.

BEHOVET AV UNIKA OCH OVANLIGA studieupplevelser förstärks av det ökande våldet. Skolor bränns ned eller stängs, i synnerhet flickskolor; lektioner i naturvetenskapliga ämnen ersätts av religiösa studier, lärare mördas. Kriminella grupper kidnappar barn på väg till skolan, och i värsta fall sprutar de frätande batterisyra ur vattenpistoler på tonårsflickor i skoluniformer. Sådana avskyvärda dåd dödar inte, men förstör offrens liv genom att göra dem socialt utstötta och isolerade med skadad självkänsla som följd.

DET RÅDER INGET TVIVEL om att utmaningarna är svåra. De kan också vara stimulerande. Erfarenheten har visat om och om igen att de som är i störst behov av kunskaper kan visa lysande studieresultat. Men det stelbenta skolsystemet måste kläs om i en mer tilltalande dräkt, som passar det afghanska folkets värderingar och förväntningar. •